

DOI : 10.33274/2079-4835-2020-20-1-69-75

УДК 347.78 (477) (045)

Зінченко В. М.,
канд. пед. наук,
доцент

Донецький національний університет економіки
і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
Кривий Ріг, Україна, e-mail: zinchenko@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0003-3080-4272

Рубан Ю. О.,
студентка

e-mail: ruban@donnuet.edu.ua

АВТОРСЬКЕ ПРАВО В УКРАЇНІ

Zinchenko V. M.,
PhD in Pedagogical
sciences,
Associate Professor
Ruban Yu. O.,
Student

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Ukraine, e-mail: zinchenko@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0003-3080-4272
e-mail: ruban@donnuet.edu.ua

COPYRIGHT IN UKRAINE

***Мета** — дослідити сучасне становище щодо охорони авторського права та питання недотримання авторських прав в Україні.*

***Методи.** Теоретичний аналіз та синтез літератури з досліджуваної проблеми; практичний добір фактичного матеріалу та на його основі формулювання висновків про авторське право, його стан у країні.*

***Результати.** Авторське право є змістовною частиною правових меж, які мусять налагоджувати суспільну діяльність авторів і користувачів для того, щоб забезпечувати захист інтересів та авторського права загалом.*

У статті визначено стан захисту авторського права в Україні. Проаналізовано різні проблеми, які виникають під час захисту авторських прав. Також було порушено тему методів вирішення проблем плагіату і покращення стану захисту авторського права.

Відповідно до законів України за недотримання авторського права можливе покарання законодавством із цивільно-правовою та адміністративною, а також кримінальною відповідальністю. З'ясовано, що Установами і відповідними урядами розробляються деякі вчинки щодо покращення функціонування у даній галузі, котрі лишаються не дуже результативними.

Тому актуальність питання авторського права спричинена тим, що закони, котрі фігурують зараз, не спроможні обійняти ті процеси, котрі трапляються в країні, та нема розбірливого та чіткого механізму охорони авторських повноважень. Одним з головних питань охорони авторського права є пріоритетні завдання у сфері удосконалення законів до рівня сучасних країн.

На підставі проведеного системного аналізу запропоновано першочергові заходи щодо подолання даної проблеми, які зокрема передбачають: пришвидшення процесу сукупного покращання вітчизняного законодавства, посилення при цьому злочинної відповідальності за недотримання авторського права; підвищення результативності функціонування Державної служби інтелектуальної власності, котра виконує центральну діяльність щодо здійснення урядової політики в галузі розумової власності; поєднання та контролювання потужностей спеціалістів різноманітних галузей функціонування, які знаються на проблемах авторського права. В кінці роботи зроблені відповідні висновки.

***Ключові слова:** авторське право, закон України, плагіат, порушення авторських прав, інтелектуальна власність, мережа Інтернет, права.*

Постановка проблеми. Питання охорони авторського права є актуальним, особливо в умовах сьогочасного розвитку інноваційних технологій, поширення мережі Інтернет та безперешкодного доступу до різних розумових робіт. Це спричинено тим, що закони, котрі фігурують зараз, не спроможні обійняти ті процеси, котрі трапляються в країні, та нема розбірливого та чіткого механізму охорони авторських повноважень. Одним з головних питань охорони авторського права є пріоритетні завдання у сфері удосконалення законів до рівня сучасних країн.

Вітчизняні вищі навчальні заклади розвивають та дедалі більше активізують співробітництво з іноземними університетами. У даних умовах прозорість та відкритість потребує неодмінного додержання установлених норм пошани та охорони, з приводу права розумового володіння на результати наукової роботи. Захист авторського права і радикальна боротьба з різними видами недотримань дадуть шанс Україні розвивати належне законодавство та вдало співпрацювати у цій галузі з розвинутими державами світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему авторського права досліджували і досі вивчають як вітчизняні, так і іноземні вчені. Наприклад, О. П. Денисюк, О. С. Олійник, Т. В. Рудник, Т. М. Вахонєва, Н. П. Стригун, Г. О. Андрощук, В. Д. Фучеджі, О. Штефан, І. І. Дахно та ін.

Мета статті — дослідження сучасного становища щодо охорони авторського права та питання недотримання авторських прав в Україні. Формулювання головних шляхів подолання порушень авторських прав.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання щодо авторського права в Україні регулюється Цивільним кодексом та Законом України «Про авторське право та суміжні права».

Відповідно до внесених доповнень розміщення твору в цифрованому вигляді в Інтернет вважається публікацією твору або його поширенням і тому потребує дозволу власника авторського права. Розміщення в Інтернет копії твору чи його частини без дозволу автора є порушенням закону і може бути оскаржене в суді з вимогою відшкодування моральної шкоди та завданих матеріальних збитків (упущеної вигоди) [1].

Авторське право є інструментом власності, права і ключовою галуззю права інтелектуальної власності; воно призначене захищати зовнішню форму вираження об'єкта (твір, малюнок, збірник, фотографія тощо), тобто їхнє «матеріальне втілення». Авторське право не може використовуватись для захисту абстрактних ідей, концепцій, фактів, стилів та технік, що можуть бути використані у творі. Набір суб'єктивних виключних прав, які дозволяють авторам літературних, мистецьких та наукових творів отримати соціальні блага від результатів своєї творчої діяльності [2].

Порушення авторських прав вказує на те, що існує низька правова культура та правове осмислення у цій галузі, що може призвести до чималих злочинів щодо чинних законів. Отже, можна виокремити такі питання, котрі вимагають негайного вирішення:

- нігілізм поміж громадян;
- поширення праць авторів, комп'ютерних програм, відео- та аудіосупроводження тощо, в результаті чого не дотримуються авторські права;
- дефіцит дійових та систематичних способів боротьби з порушеннями авторського права в Інтернеті;
- скромне покарання за недотримання авторських прав.

Через це сповільнюється розвиток країни, і знижується ставить країну на рівень нижче відносно інших більш розвинутих держав світу, що може привести до втрати власного статусу на міжнародному полі.

Існує декілька видів плагіату:

— дублювання вагомого фрагмента сторонньої роботи в особисту та без змінення жодного запозичення та відповідного оформлення цитування;

— друкування готової іншим автором праці за власну без зміни та відповідного оформлення цитування;

— перефразування — виклад власними словами не своїх міркувань, переконань або тексту;

— додавання малої кількості корективів у запозичену роботу (перефразування речень, переставлення слів тощо) та без відповідного оформлення цитування.

Тому, згідно зі ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права» існують види порушень авторського права, які підійдуть для судового захисту, а саме [3]:

— вчинення будь-яких дій, які порушують особисті немайнові права та майнові права авторського права;

— піратство у сфері авторського права;

— плагіат;

— ввезення на митну територію України без дозволу осіб, які мають авторське право, примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних);

— вчинення дій, що створюють загрозу порушення авторського права;

— підроблення, зміна чи вилучення інформації, зокрема в електронній формі, про управління правами без дозволу суб'єктів авторського права чи особи, яка здійснює таке управління;

— розповсюдження, ввезення на митну територію України з метою поширення, публічне сповіщення об'єктів авторського права, з яких без дозволу суб'єктів авторського права вилучена чи змінена інформація про управління правами, зокрема в електронній формі.

Треба також зауважити, що авторське право не потребує неодмінної державної реєстрації чи інакшого особливого оформлення. Проте подібне винесення до реєстру була б додатковою охороною власного авторського права. Свідectво про реєстрацію авторського права, яке видано Державною службою інтелектуальної власності України, є більш вагомим аргументом того, що ви володієте авторським правом. Для того, щоб позначити авторське право в статтях та інших працях, застосовується знак захисту авторського права, потім пишеться ім'я автора та рік видання тексту. Знак захисту авторського права позначається так: ©.

Найактуальнішим щодо захисту авторського права є охорона в мережі Інтернет.

Україна з 2015 р. лишається державою, де максимально не дотримуються авторських прав та прав розумової власності, отже, існують питання, котрі враховувались для формування переліку таких країн кілька років тому та залишаються і нині. Це:

— відсутність дійових і систематичних методів боротьби з недотриманням авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет;

— незаслужене, непроглядне адміністрування порядку збору авторської винагороди;

— дефіцит механізмів ліцензійного програмного забезпечення державними закладами України.

На сьогодні рівень порушень майнових авторських прав у мережі Інтернет не знижується в Україні протягом останніх років і залишається одним з найбільш високих у світі, при цьому наявна також тенденція до зростання й інших видів порушень,

які стають дедалі різноманітними і масовими. Після проведеного останнього кваліфікованого аналізу даної проблеми у нашій державі Міжнародним альянсом інтелектуальної власності були зроблені негативні висновки, які полягають у тому, що Україна продовжує «експортувати піратство, особливо цифрове, в країни ЄС, а також у інші сусідні країни в регіоні» [4].

У мережі Інтернет дуже поширений метод боротьби з плагіатом, який називається «дошка ганьби». Цей метод працює так: на цих «дошках» публікують імена людей, які порушили авторське право, а також назви оригінальних текстів.

Охорона на стадії до порушення:

— автори популяризують платформи, котрі не спроможні копіювати документи або їх зберігання на комп'ютері;

— автор поширює істинний предмет авторського права, але установлює день, після якого доступ до нього буде нереальним;

— захист від незаконного запозичення, інакше кажучи автор відкриває доступ до файлу на обмежену кількість разів;

— праця закодована так, що доступ до неї дозволений тільки з використанням ключа до коду;

— аргумент щодо існування публікації на певну дату;

— реєстрація у нотаріуса дати виготовлення публікації;

— автор дає право кліринговому центру ліцензувати власні права на текст.

Охорона на період після порушення:

— комп'ютерні платформи, котрі механічно реалізують попередньо зазначені розпорядження;

— процес укривання інформації за допомогою «водяного знака», який належить автору статті, що буде аргументом авторства цього автора;

— своєрідна мітка, яка розташовується в роботі і спрацьовує під час незаконного вживання, що дає шанс розшукати порушника авторських прав;

— вживання шифрів.

Уживання подібних заходів захисту авторських прав у мережі Інтернет і дійсно здолає незаконне порушення авторських прав та зможе забезпечити відповідну охорону. Проте для здійснення подібних заходів потрібна допомога з боку країни та інші дії. Доволі велика кількість держав Європи уже реалізують ці питання та певною мірою зможуть інспектувати процеси та забезпечити охорону авторських прав в Інтернеті.

Отже, захист авторського права і суміжних прав в Інтернеті потребує розроблення принципово нових законодавчих норм не тільки на національному, а й на міжнародному рівнях. Водночас така охорона не повинна призводити до того, щоб здійснюваний контроль за використанням творів ставав перешкодою на шляху до розвитку освіти, науки, культури та інших потреб суспільства [5].

Отже, відбуваються зміни в галузі охорони прав розумової власності, проте без поспіху, через те, що відсоток недотримання авторських прав лишається дуже високим, що погано віддзеркалюється на суцільній обстановці України. Та, не беручи до уваги те, що країна приєдналась до міжнародних угод та запозичила міжнародний досвід із захисту авторського права, вона лишається країною з низькими стандартами охорони авторського права.

Також існує перелік об'єктів, що «не є об'єктом авторського права» [6]:

— повідомлення про новини дня або поточні події, що мають характер звичайної прес-інформації;

— твори народної творчості (фольклор);

— видані органами державної влади у межах їх повноважень офіційні документи політичного, законодавчого, адміністративного характеру (закони, укази, постанови, судові рішення, державні стандарти тощо) та їх офіційні переклади;

— державні символи України, державні нагороди; символи і знаки органів державної влади, Збройних Сил України та інших військових формувань; символіка територіальних громад; символи та знаки підприємств, установ та організацій;

— грошові знаки;

— розклади руху транспортних засобів, розклади телерадіопередач, телефонні довідники та інші аналогічні бази даних, що не відповідають критеріям оригінальності і на які поширюється право *sui-generis* (своєрідне право, право особливого роду).

Законодавство України акцентує увагу на головних методах охорони авторського права, а саме:

— адміністративно-правовий;

— кримінально-правовий;

— цивільно-правовий.

Цивільно-правове законодавство (з перелічених) є результативнішим. Адже адміністративне порушення може притягти автора лише до відповідної суми штрафу.

Можна виокремити такі проблеми щодо охорони авторського права:

— нормативно-правові акти давно не підлягали оновленню;

— недостатня правова визначеність деяких ключових термінів або їх недоопрацювання;

— дефіцит результативних механізмів охорони авторського права, відповідного ступеня відповідальності;

— обмежені покарання за недотримання авторських прав;

— розбіжність законодавчих постанов у галузі авторського права;

— суперечність засад Цивільного кодексу України і особливого законодавства в галузі авторського права.

Таким чином, нормативно-правові укази, котрі налагоджують питання щодо охорони авторського права, зобов'язані бути оновлені, оскільки наявні на сьогодні правила не дають перспектив для повноцінної та продуктивної охорони авторських прав.

На основі всього вище сказаного можна виділити прийоми щодо подолання даного питання, котрі передбачають:

— пришвидшення процесу сукупного покращання вітчизняного законодавства, посилення при цьому злочинної відповідальності за недотримання авторського права;

— підвищення результативності функціонування Державної служби інтелектуальної власності, котра виконує центральну діяльність щодо здійснення урядової політики в галузі розумової власності;

— поєднання та контролювання потужностей спеціалістів різноманітних галузей функціонування, які знаються на проблемах авторського права.

Висновки. Авторське право є вагомим та невіддільним елементом правових меж, котрі повинні регулювати цивільну діяльність авторів і користувачів для того, щоб забезпечувати захист інтересів та авторського права загалом.

На сьогодні в Україні авторське право регулюється Цивільним кодексом України, Конституцією України, Законом України «Про авторське право і суміжні права» та іншими установами, нормативно-правовими указами та міжнародними угодами, але так і лишається не до кінця захищеним. Закони України про охорону авторського права певною мірою відповідають міжнародним стандартам, утім є чимало питань, котрі вимагають першочергового вирішення.

В Україні останнім часом існує тенденція зростання кількості недотримань авторського права, наприклад плагіату. Тим самим протягом декількох років у країні залишається високий рівень недотримання авторських прав в мережі Інтернет.

Необґрунтоване використання творів у мережі Інтернет може спричинити як порівняно малі, так і великі витрати.

Розглядаючи найактуальніші проблеми в галузі охорони прав розумової власності та авторського права, можна дійти висновку щодо необхідності удосконалення насамперед внутрішнього законодавства держави у цій галузі.

Список літератури

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 11 липня 2001 р. URL : <http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 14.04.2020).
2. Авторське право. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B5_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE (дата звернення 14.04.2020).
3. Закон України «Про авторське право і суміжні права» в редакції Закону України від 11.07.2001. Відомості Верховної Ради, 2001. № 43. ст. 214. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення 14.04.2020).
4. Вавженчук С. Я. Співвідношення понять «захист» та «охорона» трудових прав в чинному законодавстві. *Форум права*. 2010. № 1. С. 45–49.
5. Штефан О. Дещо до питання про порушення у сфері авторського права. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2011. № 6, С. 3–13.
6. Авторське право і суміжні права. Енциклопедія сучасної України. URL : http://esu.com.ua/search_articles.php?id=42480 (дата звернення 14.04.2020).

References

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2001). *Zakon Ukrainy «Pro avtorske pravo i sumizhni prava» vid 11 lypnia 2001* [The Law of Ukraine 'On copyright and related rights' on 11 July, 2001] Available at : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
2. *Avtorske pravo* [Copyright] Available at: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B5_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE.
3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2001). *Zakon Ukrayiny «Pro avtorske pravo i sumizhni prava» v redaktsii Zakonu Ukrayiny vid 11.07.2001* [The Law of Ukraine 'On copyright and related rights']. *Vidomosti Verkhovnoi Rady* [News of Verkhovna Rada], no. 43, article 214. Available at : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
4. Vavzhynchuk, S. Ya. (2010). *Spivvidnoshennia poniat «zakhyst» ta «okhorona» trudovykh prav v chynnomu zakonodavstvi* [The relation between the concepts of 'protection' and 'protectiveness' of labour rights in the current legislation]. *Forum prava* [Forum of right], no. 1, pp. 45–49.
5. Shtefan, O. (2011). *Descho do pytannia pro porushennia u sferi avtorskoho prava* [To the issue of copyright infringement]. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti* [Theory and practice of intellectual property], no. 6, pp. 3–13.
6. *Avtorske pravo i sumizhni prava* [Copyright and related rights]. *Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy* [Encyclopedia of modern Ukraine] Available at : http://esu.com.ua/search_articles.php?id=42480.

Дата надходження рукопису 22.05.2020

Objective. *The objective of the article is the research on the current situation on copyright and the issue of copyright infringement in Ukraine.*

Methods. *The study is based on the following scientific methods: theoretical – analysis and synthesis of literature on the problem under study; practical – selection of factual material and on its basis formulation of conclusions about copyright, its status in the country.*

Results. *Copyright is a meaningful part of the legal boundaries that the social activities of authors and users must have in order to protect the interests and copyright in general.*

The article defines the state of copyright protection in Ukraine. Various copyright issues are analyzed. The topic of how to solve plagiarism and improve copyright protection is also raised.

According to the laws of Ukraine for non-observance of copyright it is possible to punish legislation with civil, administrative and criminal liability. It has been found that some actions developed by the Institutions and relevant governments to improve their functioning in the field, which are not very effective.

Therefore, the urgency of the copyright issue is due to the fact that the laws in force at present are not capable of circumventing the processes occurring in the country and there is no clear mechanism for the protection of copyrights. One of the main issues of copyright protection is the priority of improving the law to the level of modern countries.

On the basis of the systematic analysis, priority measures are proposed to overcome this problem, which in particular include: speeding up the process of cumulative improvement of national legislation, strengthening the criminal liability for non-compliance with copyright; increasing the efficiency of the functioning of the State Intellectual Property Service, which has a central role in the implementation of government policy in the field of intellectual property; combining and controlling the capabilities of specialists in various fields of operation who are familiar with copyright issues. At the end of the work the relevant conclusions are drawn.

Key words: *copyright, law of Ukraine, plagiarism, copyright infringement, intellectual property, Internet, rights.*